

บทที่ 6

การปกครองและการสร้างวินัยแก่นักเรียน

งานกิจการนักเรียนนับว่าเป็นงานที่เริ่มตั้งแต่เมื่อรับนักเรียนเข้าศึกษา ณ สถานศึกษา ต่างๆ เรียบร้อยแล้ว โรงเรียนหรือสถานศึกษาแต่ละแห่งจึงต้องรับหน้าที่ดูแลนักเรียนทั้งใน และนอกโรงเรียนอย่างทั่วถึง ควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาให้ครบถ้วนตามกระบวนการเรียนรู้ ซึ่ง กำหนดไว้ในมาตรา 24 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อันกอปรไปด้วยการ จัดเนื้อหา สาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล พร้อมกับฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญ สถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น และทำเป็น จนเกิดการใฝ่รู้ อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสร้างเสริมให้การจัดการนักเรียนเป็นระบบและมีระเบียบที่มีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น และเพื่อให้บรรลุถึงประสิทธิผลที่กำหนดเป็นเป้าหมายของงานกิจการนักเรียนอย่าง แท้จริง สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องกำหนดระเบียบวินัยของสถานศึกษาให้รัดกุม เป็นประโยชน์ สำหรับการปกครองและสร้างวินัยอันดีงามแก่นักเรียนให้ประพฤติและปฏิบัติตาม ทั้งนี้เพราะ การปกครองและการสร้างวินัยที่ดีแก่นักเรียนก่อให้เกิดการปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม อันจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพและสมรรถภาพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองสืบไป

การปกครองนักเรียน

เป็นงานที่สำคัญประการหนึ่งของการบริหารกิจการนักเรียน ช่วยส่งเสริมให้นักเรียน มีกฎระเบียบและวินัยในตนเอง และรู้จักกติกา มารยาทในสังคม สามารถอยู่ร่วมกับคนใน สังคมได้อย่างมีความสุข เป็นที่ยอมรับนับถือและน่าเชื่อถือสำหรับบุคคลอื่นผู้พบเห็น ทำให้ สร้างเสริมชื่อเสียงและเกียรติยศแก่สถานศึกษา จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร ครูอาจารย์ และ นักเรียนทุกคน จะต้องร่วมด้วยช่วยกันรักษา และปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด

ความหมายของการปกครองนักเรียน

การปกครองนักเรียน หมายถึง การปกป้อง คุ้มครอง ดูแลรักษา รวมทั้งให้การอบรม ศีลธรรม จรรยา มารยาทอันดีงามแก่นักเรียนของโรงเรียน และให้นักเรียนสามารถปกครองตนเองได้อีกด้วย

สนอง สุวรรณวงศ์ (2529 : 109) ให้ความหมายว่า การปกครองนักเรียน หมายถึง การปกครอง คุ้มครอง ดูแล รักษา รวมทั้งให้การฝึกอบรมทางด้านศีลธรรม จรรยา มารยาทอันดีงามแก่นักเรียน เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนและในสังคมได้อย่างมีความสุข

เสริมวิทย์ สุขเมธี (2531 : 227) ได้ให้ความหมาย การปกครองงานด้านกิจการนักเรียน คือ การให้ความคุ้มครองดูแลงานด้านกิจการนักเรียน โดยนักเรียน และเพื่อนนักเรียน ซึ่งเป็นการฝึกการปกครองระบอบประชาธิปไตยภาคปฏิบัติ โดยมีครูอาจารย์เป็นที่ปรึกษาให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้การดำเนินงานด้านการปกครองนักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์

ความมุ่งหมายของการปกครองนักเรียน

1. เพื่อให้นักเรียนมีวินัยในตนเอง มีความซื่อสัตย์ มีความยุติธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อตนเองต่อครอบครัวและสังคม
2. เพื่อให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความรู้และเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนการธำรงรักษาความปลอดภัยและความมั่นคงของชาติ
3. เพื่อให้นักเรียนเคารพต่อกฎหมายและกติกาของสังคม รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ มีความสามัคคี รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีอย่างมีหลักการและเหตุผล ใช้เสรีภาพของตนในทางสร้างสรรค์บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรมและศาสนา
4. เพื่อให้นักเรียนรู้จักปกครองตนเองในรูปของคณะกรรมการนักเรียน

5. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออกตามระบอบประชาธิปไตย รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเอง และเคารพในสิทธิของบุคคลอื่น

หลักการปกครองนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2530 : 25) กล่าวว่า หลักการปกครองนักเรียนที่นิยมใช้ในปัจจุบันมี 2 ประการดังนี้ คือ

1. หลักการควบคุม คือ โรงเรียนใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นไปตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ เมื่อมีการกระทำผิดไปจากข้อตกลงนั้น จะมีการลงโทษตามที่โรงเรียนกำหนดไว้ คือ ตั้งแต่ว่ากล่าวตักเตือน เหมียน ทำทัณฑ์บน สั่งพักการเรียน ให้ออก และคัดชื่อออก อย่างไรก็ตามอย่างหนึ่งตามลักษณะความผิดที่ได้กระทำลงไป
2. หลักการพัฒนาและส่งเสริม คือ การที่โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมหรือกิจกรรมต่างๆ โดยอาศัยทฤษฎีทางจิตวิทยาเป็นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมหรือกระตุ้นให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ สภาพแวดล้อมและกิจกรรมต่างๆ มีประโยชน์ช่วยนักเรียนได้พัฒนาความถนัด ความสามารถพิเศษ ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าคุณค่า และมีแรงจูงใจที่จะประพฤติดี

บทบาทของผู้บริหารในการปกครองนักเรียน

ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องรับภารกิจดูแลและบริหารงานในสถานศึกษาให้เป็นอย่างดีด้วยความเรียบร้อย ตั้งแต่งานบริหารบุคลากรอันได้แก่ ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่/พนักงาน นักรการโรง นักเรียน และยังคงดูแลงานด้านอื่นๆ เช่น งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน ตลอดจนงานอื่นๆ อีกอีกประการ ดังนั้นผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีผู้ช่วยฝ่ายต่างๆ อาทิ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจการนักเรียน ฝ่ายอาคารสถานที่ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น เพื่อช่วยให้การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีคุณภาพยิ่งขึ้น

สำหรับการปกครองนักเรียน นอกจากจะเป็นความรับผิดชอบของผู้บริหารโดยเฉพาะแล้ว และเพื่อให้การดูแลนักเรียนเป็นไปอย่างทั่วถึงดังกล่าวในเบื้องต้น ผู้บริหารก็อาจจะมอบหมายให้ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง หรือฝ่ายกิจการนักเรียน ทำหน้าที่รับผิดชอบและดูแลนักเรียน

1. อบรมศีลธรรม จรรยา มารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม
 2. ปกครองดูแล ให้ความอบอุ่น และความปลอดภัยแก่นักเรียนในขณะที่อยู่ในโรงเรียน
 3. ให้คำแนะนำในด้านความประพฤติของนักเรียนและครู ให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและระเบียบประเพณีที่ตนสังกัดอยู่
 4. วางแผน ควบคุม และแก้ปัญหาการมาโรงเรียนของนักเรียน และการมาทำงานของครู
 5. วิเคราะห์และวิจัยปัญหาของนักเรียนที่มีปัญหารายบุคคล เพื่อประสานงานกับฝ่ายแนะแนวให้นักเรียนประสบความสำเร็จตามอัธภาพ
 6. วางแผนติดตามผลนักเรียนที่ออกจากโรงเรียนไปแล้ว เพื่อปรับปรุงด้านการปกครองให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
 7. วางแผนและจัดให้มีการรวบรวมข้อมูล สถิติเกี่ยวกับการปกครองให้เป็นปัจจุบัน เพื่อป้องกันแก้ปัญหา และนำไปใช้ในการแนะแนว
 8. ประสานงานกับผู้ปกครอง และร่วมมือกันแก้ปัญหาของนักเรียน
- ด้วยเหตุนี้ หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ช่วยฝ่ายปกครอง จึงครอบคลุมเกี่ยวกับความประพฤติของนักเรียนในหลายๆ ด้าน เพื่อให้เด็กนักเรียนมีระเบียบวินัยที่ดีนั่นเอง

การสร้างวินัยแก่นักเรียน

วินัยในโรงเรียน หมายถึง การรู้จักปกครองตนเอง การกระทำตามระเบียบหรือข้อบังคับต่างๆ เกิดขึ้นโดยความสมัครใจของผู้ปฏิบัติคือนักเรียน และเห็นคุณค่าที่เกิดจากการปฏิบัติ อันจะนำมาซึ่งความสุข ความเสมอภาคแก่สมาชิกทุกคนในสังคมนั้น

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 248) ได้ให้ความหมายของวินัยว่า วินัยในโรงเรียน หมายถึง การรู้จักปกครองตนเอง การกระทำตามระเบียบหรือข้อบังคับต่างๆ เกิดขึ้นโดยความสมัครใจของผู้ปฏิบัติคือนักเรียน ได้มองเห็นคุณค่าแล้วว่าการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับที่โรงเรียนสร้างขึ้นไว้ และตัวเองก็เห็นพ้องด้วยนั้น เป็นสิ่งที่ธำรงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อย อันจะนำมาซึ่งความสุขและความเสมอภาคแก่สมาชิกทุกคนในสังคมนั้น นักเรียนจะเห็นได้ชัดว่าการที่แต่ละคนทำอะไรได้ตามใจชอบนั้น ในที่สุดจะก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้น สังคมนั้นจะกลายเป็นสังคมป่าเถื่อน ไร้ระเบียบ ไร้ศีลธรรม คนอ่อนแอจะถูกรังแกตลอดเวลา ดังนั้นวินัยในโรงเรียนจึงเป็นอำนาจที่จะรักษาความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นแก่ทุกคน ในขณะที่เดียวกันเป็นเครื่องยืนยันสิทธิและเสรีภาพของนักเรียนทุกคนในโรงเรียนนั้น

สนอง สุวรรณวงศ์ (2529 : 114-115) กล่าวถึงวินัยว่า หมายถึง กระบวนการทั้งหลายที่จะนำมาสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสมให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน โดยอาศัยระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่างๆ ซึ่งทางโรงเรียนกำหนดขึ้นโดยตรง หรือกำหนดร่วมกันระหว่างนักเรียนกับโรงเรียน และสถาบันอื่นๆ เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับยึดถือในการประพฤติปฏิบัติด้วยความสมัครใจ และมองเห็นคุณค่าจากการปฏิบัติ อีกทั้งสามารถรู้จักควบคุมการปกครองตนเองเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อความสงบเรียบร้อย ทำให้เกิดความสงบสุขสำหรับตนเองและสมาชิกในสถาบันและสังคมส่วนรวม

ด้วยนัยดังกล่าว จึงเห็นได้ว่า การปกครองนักเรียนและการสร้างวินัยแก่นักเรียนในโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันกล่าวคือ ต้องการปลูกป็นให้นักเรียนเป็นผู้มีความประพฤติดี มีระเบียบวินัยในตนเอง พร้อมกับรู้จักปกครองตนเองให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข สมกับเป็นพลเมืองดีของชาติในอนาคต

ความมุ่งหมายของการสร้างวินัยแก่นักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 20-22) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายในการเสริมสร้างวินัยแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาไว้ดังนี้ว่า ความไม่เป็นระเบียบอันเกิดจากการขาดวินัย นักเรียนจะแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา เช่น ไม่แสดงความเคารพ พูดยาหยาบคาย ทำลายทรัพย์สินของโรงเรียน รังแกผู้อื่น เป็นต้น

1. เป็นเครื่องมือที่จะช่วยปลูกฝังสิ่งที่ดีงามที่เหมาะสมที่ควรให้นักเรียนได้ประพฤติปฏิบัติ
2. เป็นการเตรียมตัวนักเรียนให้เป็นพลเมืองดี สามารถปกครองตนเองได้ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
3. เป็นการรักษาชื่อเสียงและเกียรติภูมิของโรงเรียน ให้สมกับเป็นสถาบันการศึกษา
กล้า ทองขาว (2525 : 136) ได้ให้ความเห็นในเรื่องของความมุ่งหมายของวินัยในโรงเรียนไว้ดังนี้คือ

1. เพื่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมโรงเรียน เพราะทุกคนจะต้องปฏิบัติตามระเบียบและข้อบังคับของโรงเรียน ยอมรับที่จะปฏิบัติตามสิ่งควบคุมทางสังคมที่สมาชิกร่วมกันกำหนดขึ้น เช่นเดียวกับบุคคลในสังคมทั่วไปจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของพลเมืองดีเพื่อความสงบสุขของสังคม

2. เพื่อเป็นการปลูกฝังเจตคติ พฤติกรรม และฝึกฝนจิตใจกับเด็กผู้ยังอ่อนวัยให้เป็นผู้มีจิตสำนึกในการมีวินัยในตนเอง สะสมเอาพฤติกรรมเช่นอารยชนผู้รักความมีวินัยไว้แต่ยังเป็นเด็ก เพื่อเขาจะได้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

ดังนั้นการเสริมสร้างวินัยแก่นักเรียนจึงมีความมุ่งหมายให้นักเรียนปกครองตนเองได้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม การมีวินัยจะทำให้ได้ชื่อว่าเป็นคนดี (ดำรง ประเสริฐกุล : 215)

หลักการสร้างวินัยในโรงเรียน

ภิญโญ สาธร (2523 : 404) กล่าวถึงหลักการทั่วไปในการรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียนไว้ ดังต่อไปนี้

1. ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ ควรประชุมครูทั้งโรงเรียนร่วมอภิปรายด้วยกันเกี่ยวกับระเบียบวินัย และความคาดหวังทั้งหลายที่ครูอยากได้จากเด็ก เพื่อให้ครูทุกคนเข้าใจตรงกัน และร่วมมือกันดูแลการรักษาระเบียบวินัย

2. ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ ควรเปิดโอกาสให้ครูทุกคนได้แสดงการมีอำนาจ มิใช่ถือว่าครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการเท่านั้น ที่มีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในโรงเรียน ครูทุกคนจึงมีโอกาสช่วยเหลือในการรักษาระเบียบวินัย

3. สนับสนุนครูทุกคนที่ดำเนินมาตรการบางอย่างเพื่อรักษาระเบียบวินัย เมื่อโรงเรียนเห็นว่ามาตรการสิ่งนั้นๆ ไม่มีโอกาสที่จะทำให้โรงเรียนเสียหาย

4. ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ ไม่ควรจัดการกับนักเรียนที่ทำความผิดรุนแรงโดยลำพัง แต่ควรอาศัยคณะกรรมการครู คณะกรรมการนักเรียน หรือคณะกรรมการผู้ปกครองและครู ร่วมด้วยในบางกรณี เพื่อให้สังคมมีส่วนร่วมรู้เห็นทำให้นักเรียนทั่วไปๆ มีความหวาดกลัว เพราะกลัวว่าหากตนทำผิด สังคมทั้งหมดจะไม่ยอมรับ มิใช่ครูเพียงคนเดียวลงโทษหรือมีครูคนเดียวไม่ให้เกียรติเขา

5. ควรมีการส่งตัวเด็กผิดไปให้ครูใหญ่หรือคณะกรรมการพิจารณา แทนที่จะให้ครูที่เกี่ยวข้องรู้เห็นเพียงคนเดียวเป็นผู้พิจารณาตัดสิน เพราะอาจผิดพลาดได้และขาดความยุติธรรมได้ เนื่องจากครูกลายเป็นโจทก์ อัยการ และผู้พิพากษาตัดสินเด็ก

6. ควรมีประวัตินักเรียนแต่ละคน โดยสมบูรณ์ เพื่อจะได้อ้างความผิดที่แล้วมาให้ทราบได้ด้วย

7. หากจำเป็นต้องลงโทษ การลงโทษควรมุ่งสร้างสรรค์ มิใช่มุ่งทำให้นักเรียนเสียหาย

8. ปรับปรุงการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับระดับความสามารถ ความสนใจและความจำเป็นของนักเรียน เพื่อไม่ให้นักเรียนผิดหวังในการเรียนมากนัก

9. ครูกับนักเรียนควรมีส่วนร่วมดูแลระเบียบวินัยของโรงเรียนด้วยกัน

ลักษณะของการสร้างวินัยในโรงเรียน

โรงเรียนสามารถที่จะสร้างเสริมวินัยให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนได้ วินัยในโรงเรียนควรมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. การทำดีของนักเรียน เป็นไปเพราะความเห็นดีเห็นชอบของนักเรียนเอง ที่จะได้จากการกระทำ มิใช่เพราะอำนาจภายนอกมาบีบบังคับให้กระทำดี การเชื่อฟังคำสั่งและระเบียบเกิดขึ้นจากการเข้าใจเหตุผลของการกระทำตามระเบียบ มิใช่เพราะความกลัวอำนาจ

2. การออกคำสั่งให้นักเรียนปฏิบัติตาม จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วว่าจะเป็นส่วนช่วยให้นักเรียนรู้จักประพฤติดี ไม่ใช่ออกมาเพื่อเหตุผลส่วนตัวของผู้มีอำนาจที่จะออกคำสั่งนั้นๆ

3. การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดวินัย เป็นไปตามลักษณะพื้นฐานส่วนตัวของผู้กระทำผิดเป็นรายๆ ไป

4. กิจกรรมทั้งหลายของนักเรียน ทั้งในและนอกห้องเรียนเป็นส่วนช่วยให้นักเรียนได้สร้างความเจริญไปในทางที่ถูกที่ควรอันเป็นที่ยอมรับกันในสังคม

การใช้วินัยในโรงเรียน

การใช้วินัยในโรงเรียน เป็นปัจจัยหลักที่ขาดหรือหลีกเลี่ยงมิได้ ด้วยคุณดังกรอบปฏิบัติให้นักเรียนปฏิบัติตาม ภายใต้ความดูแลของครูอาจารย์ฝ่ายปกครอง ซึ่งสามารถจำแนกประเภทของวินัยที่ใช้ในโรงเรียนได้ ดังนี้ (พนัส หันนาคินทร์ : 249)

1. **วินัยเด็ดขาดแบบทหาร (Absolute Authority)** วินัยแบบนี้เป็นการใช้ความกลัวเป็นเครื่องมือ นักเรียนจะทำดีเพราะกลัวการถูกลงโทษ เป็นการบังคับนักเรียนให้อยู่ในกรอบแบบทหารนั่นเอง ถ้าใครทำผิดก็จะถูกลงโทษ ดังนั้น วินัยประเภทนี้มีผลดีคือ นักเรียนกลัวถูกทำโทษก็จะทำดีหรืออยู่ในวินัยที่ดี แต่มีผลเสียคือ นักเรียนอาจจะทำดีต่อหน้าครู หรือชั่วครั้งชั่วคราวที่กลัวถูกทำโทษเท่านั้น แต่เมื่อลับหลังหรือห่างไกลครูก็จะทำผิดอีก เพราะการทำโทษแบบนี้เป็นการหยุดพฤติกรรมนักเรียนชั่วคราวเท่านั้น มิได้เปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียนโดยสิ้นเชิงแต่อย่างใด ดังนั้น จึงควรใช้วินัยประเภทนี้น้อยที่สุด

2. **วินัยแบบดำเนินงานให้สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน** เป็นการวัดหาแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงปัญหาการขัดแย้งระเบียบวินัย ซึ่งวินัยลักษณะนี้บางที่สามารถจัดให้ได้ตามความพอใจของนักเรียนทุกออกไป เช่น นักเรียนชอบแต่งกายตามใจชอบมาโรงเรียน ชอบมาสาย หรือชอบเล่นการพนัน เหล่านี้ทางโรงเรียนคงยอมไม่ได้ ผลดีทำให้นักเรียนมีวินัยที่ดีได้ แต่ก็ต้องเลือกทำได้ในบางเรื่องเท่านั้น

3. วินัยที่เกิดขึ้นจากการรู้จักความรับผิดชอบและเกียรติของตนเอง เป็นการพยายามสร้างให้นักเรียนนับถือเกียรติของตนเอง และรู้จักรับผิดชอบต่อการที่จะรักษาเกียรตินั้นไว้ ผลดีที่นักเรียนจะมีวินัยที่ดีด้วยความสมัครใจ แต่จะฝึกได้ยากและต้องใช้เวลาพอสมควร

ดังนั้น การให้นักเรียนมีวินัยที่ดีนั้น อาจจะใช้วินัยประเภทใดประเภทหนึ่ง แต่ต้องคำนึงถึงผลดีผลเสียของแต่ละประเภทด้วย สิ่งสำคัญคือวินัยในโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายที่จะให้นักเรียนควบคุมตนเอง ปกครองตนเอง และมีวินัยในตนเอง เป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องพิจารณาความประพฤติ ให้นักเรียนมีวินัยในตนเอง ควบคุมตนเองจากภายในมากกว่าที่จะใช้กฎ ระเบียบ หรือสิ่งแวดล้อมภายนอกเป็นตัวบังคับควบคุมความประพฤติ วินัยที่ดีจะต้องมีเสรีภาพ มีความรับผิดชอบและมีขอบเขต วินัยในโรงเรียนนั้นควรจะเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความผิดขึ้นมากกว่าที่จะแก้ไขความผิดที่เกิดขึ้นแล้วโดยการทำโทษ

บทบาทของผู้บริหารกับการสร้างวินัยในโรงเรียน

เพื่อให้การสร้างวินัยของโรงเรียนบรรลุยังวัตถุประสงค์ ผู้บริหารจึงควรจะดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ควรมีการประชุมครูเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับระเบียบวินัยในโรงเรียน (เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและร่วมมือกันดูแลรักษาวินัย)
2. เปิดโอกาสให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการรักษาระเบียบวินัย โดยการมอบอำนาจปกครองให้ด้วย
3. สนับสนุนระเบียบวินัยที่ครูพยายามสร้างขึ้น และเกิดผลดีกับโรงเรียนอย่างจริงจัง (เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจของครูในอันที่จะช่วยกันรักษาระเบียบวินัยต่อไป)
4. ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมดูแลระเบียบวินัยของโรงเรียน
5. การลงโทษเกี่ยวกับระเบียบวินัยของโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นในส่วนรวม ควรมีคณะกรรมการรับรู้และพิจารณาตัดสินใจ
6. การพิจารณาลงโทษควรทำด้วยความยุติธรรมรอบคอบที่สุด (หากให้คณะกรรมการพิจารณาตัดสินจะดีกว่าเป็นการลงโทษที่ตัดสินโดยคนๆ เดียว)

7. ควรมีการบันทึกประวัติผู้กระทำความผิดไว้ทุกครั้ง

8. หากจำเป็นต้องทำโทษ การลงโทษควรมุ่งที่การสร้างสรรค์ (มิใช่มุ่งทำให้เด็กเสียหายรุนแรงเกินไป และการลงโทษควรมุ่งแก้ไขพฤติกรรมมากกว่าการแก้แค้นที่นักเรียนทำผิด)

ความผิดวินัยของนักเรียน

ผลจากการศึกษาของค้ำรง ประเสริฐกุล (2542 : 218-220) ได้กล่าวถึงการทำความผิดวินัยของนักเรียนไว้อย่างน่าสนใจว่า ความผิดทางวินัยของนักเรียนที่พบบ่อยๆ ก็คือการละเมิดสิทธิของคนอื่นๆ หรือละเมิดข้อบังคับของโรงเรียน เช่น การหยิบดินสอและยางลบของเพื่อนไปเป็นของตนเองโดยนำกลับไปบ้าน การหยิบหนังสือเพื่อนไป หรือการทำเสียงดังในขณะที่เรียนหนังสือในห้องเรียน โดยไม่มีเหตุผลอันควร

การแสดงความผิดทางวินัยของนักเรียนที่พบบ่อยๆ อาจจะแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. **ระยะแรก** เป็นระยะเพียงกระซิบกระซาบในขณะที่เรียนหนังสือ หรือการไม่ตั้งใจทำงานตามที่ครูอาจารย์สั่ง

2. **ระยะที่สอง** ระยะนี้เป็นระยะที่แสดงออกโดยเปิดเผย การแสดงออกโดยการส่งเสียงดังเวลาครูสอน คุยเสียงดัง หัวเราะในห้องเรียน แกล้งเพื่อนต่อหน้าครูอาจารย์ในชั้นเรียน

3. **ระยะสุดท้าย** ระยะนี้เป็นการแสดงความก้าวร้าวออกมาโดยเปิดเผย เช่น ใช้นิ้วของขว้างปาเพื่อนขณะเรียน ด่าเพื่อนโดยออกเสียงดังๆ เขกศีรษะเพื่อนหรือแสดงความไม่เคารพต่อครูอาจารย์โดยเปิดเผย เล่นการพนัน ขโมยของเพื่อน พกอาวุธมาโรงเรียน ชกต่อยกับเพื่อน เป็นต้น

นอกจากนี้ การทำความผิดวินัยของนักเรียนยังเกิดจากสาเหตุหลายประการ

กอร์ดัน (Gorton 1983 : 328-329) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการทำความผิดวินัยของนักเรียนไว้ดังนี้

1. **ปัญหาที่มีสาเหตุมาจากโรงเรียน** ได้แก่

1.1 การสอนไม่ดี

1.2 จัดหลักสูตรไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน

1.3 ตารางสอนไม่ยืดหยุ่น

1.4 โปรแกรมการเรียนการสอนและโปรแกรมอื่นๆ ไม่ปรับให้เหมาะสมกับพื้นฐาน

ฐานความรู้ความสามารถของนักเรียน

2. ปัญหาที่มีสาเหตุมาจากตัวนักเรียนเอง ได้แก่

2.1 นักเรียนไม่เข้าใจกฎระเบียบต่างๆ

2.2 นักเรียนไม่เข้าใจเหตุผลของการมีระเบียบต่างๆ

2.3 พื้นฐานการศึกษาของนักเรียนไม่ดี

2.4 การไม่รู้จักรักเลือกคบเพื่อน

2.5 นักเรียนมีเรื่องกระทบกระเทือนทางจิตใจ

2.6 นักเรียนมีความรู้สึกขัดแย้งกับครู

3. ปัญหาเกี่ยวกับสภาพสิ่งแวดล้อมทั้งทางบ้านและชุมชน ได้แก่

3.1 สภาพการใช้อำนาจของบุคคลและความสัมพันธ์ภายในบ้านไม่ดี

3.2 บ้านอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีการก่ออาชญากรรมบ่อยๆ

3.3 นักเรียนมีภาระต้องรับผิดชอบมากหรือต้องทำงานดึกเกินไป

4. ปัญหาที่เกิดจากโรงเรียนที่มีผลต่อพฤติกรรมของนักเรียน ได้แก่

4.1 วิชาที่จัดให้เรียนยากหรือง่ายเกินไป

4.2 วิชาที่ทางโรงเรียนจัดให้เรียนไม่ตรงกับความต้องการ หรือขาดความสนใจ

ของนักเรียน

4.3 การมอบหมายงานให้นักเรียนทำในชั้นอาจจะหนักเกินไป หรือเบาเกินไป

ครูอธิบายไม่ชัดเจน

4.4 เนื้อหาและกิจกรรมที่จัดไม่เหมาะสม

4.5 การจัดที่นั่งเรียนไม่เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

4.6 ไม่มีการสอนซ่อมเสริมสำหรับเด็กที่เรียนอ่อน

4.7 ทักษะคติของครูต่อนักเรียนอาจจะเป็นไปในทางที่ไม่ดี ขาดความอบอุ่นและ

ที่พึง

4.8 การประเมินผลขาดความยุติธรรม

ด้วยสาเหตุดังกล่าวจึงสามารถสรุปได้ว่า การทำผิดวินัยของนักเรียนเกิดจากปัญหาสำคัญอันได้แก่

1. ปัญหาที่เกิดจากโรงเรียนและพฤติกรรมต่างๆ ของนักเรียน
2. ปัญหาที่เกิดจากตัวนักเรียนเอง
3. ปัญหาที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทั้งทางบ้านและชุมชน

สาเหตุของการขาดวินัยนักเรียน

เมื่อกล่าวถึงเรื่องระเบียบวินัยของนักเรียนแล้ว ฝ่ายปกครองหรือฝ่ายกิจการนักเรียนจำเป็นต้องพิจารณาถึงสาเหตุการขาดระเบียบวินัยของนักเรียนให้ถี่ถ้วน เพื่อให้ทราบถึงปัญหาอันเป็นสาเหตุที่ทำให้นักเรียนกลายเป็นผู้ขาดระเบียบวินัย ดังอาจพิจารณาได้จากสาเหตุต่างๆ ต่อไปนี้

1. ปัญหาจากตัวนักเรียนเอง สืบเนื่องมาจากวิถีชีวิตของนักเรียนที่เข้าสู่วัยรุ่น ก่อให้เกิดพฤติกรรมทางอารมณ์ที่แปรปรวนไปจากในวัยเด็ก ทำให้อารมณ์และสภาพจิตใจแปรเปลี่ยนไปจากเดิม ไม่ชอบที่จะร่วมกิจกรรมกับบุคคลในวัยอื่นๆ อันนอกเหนือไปจากกลุ่มวัยเดียวกับตน กลายเป็นช่องว่างระหว่างวัยที่มักจะขัดแย้งหรือโต้แย้งกับบุคคลอื่นๆ ที่มีไข่พวกของตนเอง ความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ดังกล่าว จึงทำให้เกิดปัญหาบางประการ อาทิ ขาดความเชื่อมั่นหรือความมั่นใจในตนเอง ประารถนาที่จะเรียนรู้สิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ อันนอกเหนือไปจากตำราเรียน ความสนใจในการเรียนลดลงจนถึงขั้นสอบตก ด้วยเกิดใ้ใจในกิจกรรมอื่นๆ แทนความสนใจในเรื่องเพศตรงข้าม การแต่งกายตามแฟชั่นนิยม นักร้องนักแสดงวัยรุ่น การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต ตลอดจนเทคโนโลยีใหม่ๆ แทน เป็นต้น

2. ปัญหาจากเพื่อน เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นแล้วนักเรียนจะสนใจและใ้ใจกับเพื่อนยิ่งกว่าสิ่งอื่น มิได้ใ้ใจกับความถูกต้อง ทว่าสนใจกับความสนุกสนานในกิจกรรมที่ทำร่วมกันมากกว่า ซึ่งแน่นอนว่าหากรู้จักคิด โดยช่วยกันคิดและช่วยกันทำในสิ่งที่ถูกต้องและสังคมยอมรับแล้ว

3. **ปัญหาจากครู** ทักษะของครูที่มีต่อนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ อาจเป็นแรงผลักดันให้นักเรียนบังเกิดความรู้สึกที่ไม่มีความสุขในโรงเรียน อันมีผลมาจากสภาพห้องเรียนที่ไม่น่าสนใจ ความสนใจและใส่ใจของครูที่มีต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง วิธีการสอนของครู ความเข้าใจในวิชาที่ครูสอน ตลอดจนการแตกแยกแบ่งกลุ่มของครูในโรงเรียนด้วยกันจนนักเรียนสังเกตเห็นได้

4. **ปัญหาจากครอบครัวและสภาพแวดล้อม** ครอบครัวหรือบ้านเป็นปัจจัยสำคัญ ของนักเรียนซึ่งมีผลกระทบต่อนักเรียนโดยตรง กล่าวคือหากบ้านหรือครอบครัวให้ความอบอุ่น และสนใจในตัวนักเรียนโดยตลอด ย่อมทำให้นักเรียนมีความเข้มแข็งทางจิตใจ บังเกิดความพร้อมทางอารมณ์และเชื่อมั่นในตนเอง กอปรกับสภาพแวดล้อมที่ดี ย่อมจะส่งเสริมให้นักเรียนมีรากฐานทางจิตใจที่ดี มีโลกทัศน์และวิสัยทัศน์ที่ดีต่อไปในอนาคต

5. **สภาพสังคมส่วนรวมของบ้านเมือง** เป็นที่แน่นอนว่าหากสภาพสังคมส่วนรวมของประเทศชาติดำรงสู่ความเป็นสังคมสมานฉันท์อย่างแท้จริงแล้ว ย่อมทำให้สภาพบ้านเมืองสงบสุข ขณะเดียวกันหากสภาพสังคมส่วนรวมวุ่นวายสับสนไปด้วยความแตกแยกแก่งแย่งและแข่งขันกันตลอดเวลา ก็จักเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่นักเรียนให้ได้รับรู้และรับทราบ ด้วยมีตัวอย่างจากผู้ใหญ่ที่ขาดระเบียบและไร้วินัยเป็นจำนวนมากนั่นเอง

การป้องกัน-แก้ไขการทำความผิดทางวินัยของนักเรียน

การกระทำผิดทางวินัยของนักเรียน ถือเป็นหน้าที่ที่โรงเรียนจะต้องหาทางแก้ไขและสร้างวินัยให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน โดยใช้หลักการพัฒนาส่งเสริมพฤติกรรมมุ่งไปสู่การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ซึ่งอาจใช้วิธีต่างๆ กันได้หลายวิธีคือ (ดำรง ประเสริฐกุล : 221-227)

1. **การส่งเสริมให้เกิดความสนใจในบทเรียน** ครูอาจารย์จะต้องพยายามสร้างความสนใจให้เกิดขึ้นในการเรียนการสอน โดยครูอาจารย์จะต้องหาเทคนิควิธีการสอนใหม่ๆ มาใช้ในการสอนเพื่อจูงใจให้นักเรียนเข้าใจในบทเรียน ซึ่งอาจจะหาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการสอน

2. การสร้างความรักโรงเรียนให้เกิดขึ้นในหมู่นักเรียน โรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมต่างๆ ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนได้จัดขึ้น หรือให้นักเรียนได้จัดกิจกรรมตามความต้องการของนักเรียน โดยมีครูอาจารย์เป็นผู้ควบคุมดูแลอยู่ด้วย เช่น ให้นักเรียนจัดกิจกรรมรื่นเริงในวันปิดภาคเรียนปลายปี วันปีใหม่ วันสถาปนาโรงเรียน จัดกิจกรรมชมรม หรือจัดให้นักเรียนรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันในโรงเรียน จัดการแข่งขันกีฬา หรือจัดการแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียนในกลุ่มเดียวกันโดยให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วม

3. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคณะครูอาจารย์ด้วยกัน การที่ครูอาจารย์แต่ละคนจะมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้ ก็ขึ้นอยู่กับการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนว่าจะบริหารงานอย่างไรจึงจะทำให้เกิดความยุติธรรมในเรื่องต่างๆ และจะต้องสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะครูอาจารย์ เมื่อครูอาจารย์มีความสามัคคีกัน ครูอาจารย์ก็ไม่มีเรื่องที่จะมานินทาว่าร้ายต่อกัน ครูอาจารย์ก็จะมีเวลาพอที่จะให้การอบรมสั่งสอนนักเรียน ให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน ให้ความสนิทสนมกับนักเรียนทุกคนได้ ทำให้นักเรียนเกิดความศรัทธาและรักใคร่ในตัวครูอาจารย์ นักเรียนก็จะเชื่อฟังในสิ่งที่ครูอาจารย์อบรมสั่งสอน ซึ่งจะทำให้นักเรียนไม่ทำผิดวินัย

4. พยายามขจัดสิ่งชั่วร้ายที่จะก่อให้เกิดความผิดทางวินัย สิ่งชั่วร้ายต่างๆ ทั้งที่อยู่นอกโรงเรียนและในโรงเรียน อันได้แก่ สภาพแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่รอบๆ โรงเรียน เช่น สถานะโรงมหรสพ แหล่งมั่วสุมอบายมุข สนามแข่งขันการเล่นเกมต่างๆ โดยพยายามสอดส่องดูแลนักเรียนอย่าให้เข้าไปในสถานที่เหล่านี้ได้ นอกจากนี้สิ่งชั่วร้ายภายในได้แก่ ความรู้สึกทางจิตใจหรือทางอารมณ์ พยายามอย่าให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อโรงเรียนหรือตัวครูอาจารย์ นักเรียนก็จะไม่ทำผิดวินัย

5. การให้รางวัลความประพฤติดี การให้รางวัลความประพฤติดีควรทำต่อหน้านักเรียน การให้รางวัลนี้จะต้องให้ในลักษณะที่เป็นการจูงใจให้นักเรียนอยากทำดีด้วยความอยากจะทำ

6. ความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียน โรงเรียนจะต้องติดต่อกับทางผู้ปกครอง หรือบิดามารดาของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ เช่น นักเรียนมาโรงเรียนสายหรือไม่มาโรงเรียนเพียงวันเดียว โรงเรียนจะต้องเขียนจดหมายถึงผู้ปกครองทันที ถ้าทางคมนาคมสะดวกก็ใช้ไปรษณีย์บัตร ส่งไปให้ผู้ปกครองทราบ และให้ผู้ปกครองตอบกลับมาโรงเรียนทันทีเช่นเดียวกัน เพื่อให้ นักเรียนทราบว่าทางโรงเรียนได้ติดต่อกับทางบ้าน เด็กจะได้ไม่กล้าหนีโรงเรียนหรือมาสาย

7. การชี้แจงตักเตือนนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือเป็นหมู่คณะ การตักเตือนนักเรียน เป็นรายบุคคลควรทำในห้องส่วนตัวของครูอาจารย์โดยไม่ให้ผู้อื่นได้รับรู้ เพื่อมิให้นักเรียนเกิดความอับอาย ถ้าเป็นหมู่คณะควรจะเป็นการตักเตือนในเรื่องทั่วไป เพื่อเป็นการชี้ให้นักเรียน เข้าใจว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ หรือในเรื่องการปฏิบัติตัวของนักเรียนว่ายังมีข้อบกพร่อง อะไรบ้าง ในการเรียกนักเรียนที่กระทำผิดมาปรับความเข้าใจ เพื่อชี้แจงให้นักเรียนเห็นโทษ ของการกระทำนั้นๆ ด้วยเหตุผล นักเรียนอาจจะระลึกถึงความผิดพลาดได้เอง ซึ่งวิธีนี้ได้กระทำ กับนักเรียนที่โตแล้วจะได้ผล เพราะนักเรียนโตพอที่จะเข้าใจอะไรต่างๆ ได้ง่าย ถ้านักเรียน เป็นคนที่มีเหตุผล

8. การจัดกิจกรรมนักเรียน กิจกรรมนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งที่ทางโรงเรียน จะต้องจัดให้มีขึ้น เพื่อให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ นอกจากนี้เด็กในวัยเด็ก มีกำลังมากจะทำให้ใช้กำลังที่มีอยู่เกิดประโยชน์ต่อร่างกาย แทนที่จะใช้กำลังไปในทางที่ผิด

นอกเหนือไปจากนั้น เสริมวิทย์ สุภเมธี (2531 : 281-282) ได้เสนอแนวทางวิธีป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดทางวินัยของนักเรียนไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

1. **สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันระหว่างครูอาจารย์และนักเรียน** การสร้างต้องอาศัยครูอาจารย์เป็นผู้เริ่มก่อน เพราะมีสิทธิและอำนาจเหนือนักเรียนอยู่แล้ว ถ้าครูอาจารย์ทำให้นักเรียนรัก นักเรียนก็จะร่วมมือกับครูอาจารย์ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือด้านอื่นใด การทำให้นักเรียนรัก ย่อมหมายถึงการที่ครูอาจารย์จะต้องปรับปรุงบุคลิกภาพของตนให้เป็นที่เลื่อมใสของนักเรียนและจะต้องปรับปรุงห้องเรียน และวิธี การเรียนการสอนให้เป็นที่สนใจของผู้เรียน เมื่อได้รับความร่วมมือจากผู้เรียนแล้วปัญหา ในเรื่องระเบียบวินัยก็จะหมดไป

2. **จงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจอยากเรียน** โดยการเตรียมการสอน ทำให้บรรยากาศการเรียนสนุกสนานน่าสนใจ ซึ่งเป็นสิ่งท้าทายวัยให้ผู้เรียนอยากรู้อยากทดลองด้วย

3. **ส่งเสริมนักเรียนได้บรรลุจุดหมายเสมอ** การที่นักเรียนทำอะไรต่างๆ สำเร็จตามจุดหมายแล้ว ย่อมก่อให้เกิดกำลังใจที่จะเล่าเรียนต่อไป เรื่องจะทำผิดวินัยก็จึงจะไม่คำนึงถึงการส่งเสริมในเรื่องนี้อาจทำได้หลายวิธี เช่น ในด้านการสอน การมอบหมายให้ทำงาน การกำหนดเวลา การสอบ ฯลฯ ทุกกิจกรรมที่ต้องการให้นักเรียนได้ปฏิบัติควรคำนึงว่าต้องเป็นสิ่งที่นักเรียนสามารถทำได้ ไม่ยากและไม่ง่ายจนเกินไป

4. **ความกระตือรือร้นในการทำงานของครูอาจารย์** ถ้าครูอาจารย์เฉื่อยชาในการทำการสอน นักเรียนก็จะเฉื่อยชาด้วย ฉะนั้นครูอาจารย์จึงจำเป็นต้องสร้างความรู้สึกลอยๆ ให้นักเรียนด้วยการทำเป็นตัวอย่างให้เห็น เช่น การทำตัวให้กระฉับกระเฉงและเอาใจใส่ในการทำงานอยู่เสมอ เมื่อนักเรียนมุ่งในงานของตนเอง ปัญหาเกี่ยวกับระเบียบวินัยก็จะไม่เกิดขึ้น

5. **ความเชื่อมั่นในตัวครูอาจารย์** การแสดงออกของครูอาจารย์ว่ามีความเชื่อมั่นในตนเองเพียงไร จะเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัยหรือไม่ ถ้าครูอาจารย์ขาดความมั่นใจในตนเอง ไม่แน่ใจว่าผิดหรือถูก เป็นหลักไม่ได้ นักเรียนจะเริ่มเสื่อมความนับถือ และจะทำอะไรต่างๆ ตามอำเภอใจของตน

6. ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ทั้งกิจกรรมนอกหลักสูตรและ กิจกรรมในหลักสูตร กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ฝึกฝนให้นักเรียนในเรื่องระเบียบวินัยอยู่ในตัว มีการฝึกฝนให้ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ใ้รู้จักรับผิดชอบ และรู้จักรับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น เป็นต้น ฉะนั้นถ้าทางโรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมดังกล่าวมาากๆ ปัญหาเรื่องระเบียบวินัยก็จะหมดไป

7. สร้างความเข้าใจเรื่องคุณค่าของการแข่งขัน ส่งเสริมให้นักเรียนแข่งขันกับตัวเอง เช่น พยายามสอบในครั้งต่อไปให้ดีกว่าครั้งต้นๆ หรือส่งเสริมให้แข่งขันกัน ในกลุ่มที่มีความสามารถทัดเทียมกัน จัดว่าเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดกำลังใจและมีความกระตือรือร้นในการเรียน ครูอาจารย์ควรชี้แจงให้นักเรียนเห็นคุณค่าและชี้ให้เห็นว่าในชีวิตประจำวันนั้น นอกจากการร่วมมือกันแล้วการแข่งขันเป็นสิ่งจำเป็นอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน

8. ขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง มีปัญหาทางระเบียบวินัยหลายปัญหาที่เกี่ยวกับ ทางบ้าน เช่น เด็กนักเรียนมาสายเสมอเพราะมัวทำธุระทางบ้าน หรือเด็กขาดโรงเรียนบ่อย เพราะไม่มีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ การแก้ปัญหาของโรงเรียนจะสำเร็จได้ย่อมต้องอาศัยความร่วมมือของทางบ้าน หน้าที่ของครูจึงต้องไปมาหาสู่ทำความรู้จักกับผู้ปกครอง และพยายามศึกษาภาวะทางบ้านของนักเรียน เพื่อได้ทราบสาเหตุของปัญหานั้นจะได้แก้ไขได้ถูกต้อง

อนึ่งเพื่อป้องกันและแก้ไขมิให้นักเรียนกระทำความผิดทางวินัย กรมสามัญศึกษา (2530 : 76-78) จึงได้กำหนดวิธีป้องกันกันด้วยวิธีการลงโทษนักเรียนที่กระทำผิดทางวินัย โดยให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้บริหาร โรงเรียนหรือครูอาจารย์ที่ผู้บริหารมอบหมาย ที่จะดำเนินการ ตามความเหมาะสมโดยยึดแนวปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการลงโทษ นักเรียนนักศึกษา พ.ศ. 2515 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 สรุปได้ ดังนี้

1. ว่ากล่าวตักเตือน
2. เตือน
3. ทำทัณฑ์บน
4. สั่งพักการเรียน
5. ให้ออก

6. คัดชื่อออก

สำหรับนักเรียนที่อยู่ในเกณฑ์บังคับตามกฎหมายว่าด้วยประถมศึกษา ให้พิจารณา
ลงโทษตามข้อ 1, 2 และ 3 เท่านั้น

ระดับมัธยมศึกษาสามารถใช้มาตรการได้ทุกข้อ

พร้อมกันนั้น กรมสามัญศึกษายังได้กำหนดแนวปฏิบัติในการลงโทษ โดยกำหนดให้
ปฏิบัติดังนี้

1. การว่ากล่าวตักเตือน ใช้สำหรับนักเรียนที่ได้กระทำผิดไม่ร้ายแรง และผู้บริหาร
โรงเรียนหรือครูอาจารย์ที่ได้รับมอบหมายเห็นว่าเหมาะสมและจะได้ผลดี

2. การเขียน ใช้สำหรับความผิดที่นักเรียนฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน
หรือประพฤตินั้นไม่สมควรแก่สภาพนักเรียนตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ ออกตามความใน
ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 การเขียนด้วยไม้เรียวเหลกกลมผิวเรียบเส้นผ่าศูนย์กลางไม่เกิน
0.7 เซนติเมตร ที่บริเวณก้นหรือขาอ่อนท่อนบนด้านล่าง ซึ่งมีเครื่องแต่งกายรองรับ กำหนด
เขียนไม่เกิน 6 ครั้ง โดยให้ผู้บริหารโรงเรียนหรือครูอาจารย์ที่ผู้บริหารโรงเรียนมอบหมาย
เป็นผู้เขียน การเขียนจะต้องกระทำในที่ไม่เปิดเผยและในลักษณะเพื่อว่ากล่าวตักเตือนให้
เจ็ดหลาบ ไม่ประทุษร้ายและกลับตัวเป็นคนดีต่อไป

3. การทำทัณฑ์บน ได้แก่ การลงโทษนักเรียนที่ประพฤตินั้นไม่สมควรแก่สภาพ
นักเรียนตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ ออกตามความในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132
ในกรณีที่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงเกียรติศักดิ์ของโรงเรียน หรือฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน
อย่างร้ายแรง หรือได้รับโทษอย่างอื่นแล้วไม่เจ็ดหลาบ การทำทัณฑ์บนต้องทำเป็นหลักฐาน
และเชิญบิดามารดาหรือผู้ปกครองมาบันทึกรับทราบความผิดและรับรองการทำทัณฑ์บนไว้ด้วย

4. การสั่งพักการเรียน กระทำได้ในกรณีดังต่อไปนี้

4.1 นักเรียนประพฤตินั้นไม่สมควรแก่สภาพนักเรียนตามกฎกระทรวงศึกษาธิการที่
ออกตามความในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 ในกรณีที่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง
เกียรติศักดิ์ของโรงเรียน หรือฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนอย่างร้ายแรง หรือได้รับโทษ
อย่างอื่นแล้วไม่เจ็ดหลาบ

4.2 นักเรียนฝ่าฝืนระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ที่ระบุให้สั่งพักการเรียน การสั่งพักการเรียนจะสั่งพักได้ครั้งหนึ่งไม่เกิน 7 วัน หรือจนกว่าความผิดนั้นจะได้รับการ แก้ไขให้ถูกต้องแล้ว กรณีที่สั่งพักเกิน 7 วันสำหรับโรงเรียนในส่วนกลางต้องขออนุมัติ กรมเจ้าสังกัด ในส่วนภูมิภาคต้องขออนุมัติผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อสั่งพักการเรียนแล้วต้องแจ้ง ให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองทราบเป็นลายลักษณ์อักษร

5. การให้ออก กระทำได้ในกรณีที่นักเรียนประพฤติตนไม่สมควรแก่สภาพนักเรียน ตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ ออกตามความในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 หรือฝ่าฝืน ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนหรือประพฤติดิสциплиนซึ่งเห็นว่าถ้าให้อยู่ในโรงเรียนต่อไป จะทำให้ เสื่อมเสียชื่อเสียงและเกียรติศักดิ์ของโรงเรียน หรือจะเป็นเหตุให้ระเบียบวินัย หรือศีลธรรม อันดีของนักเรียนอื่นพลอยเสื่อมเสีย ผู้บริหารโรงเรียนเชิญบิดามารดาหรือผู้ปกครองมา รับทราบเหตุผลก่อนจึงจะสั่งการให้ออกได้ และให้โรงเรียนออกใบสุทธิให้ได้

6. การคัดชื่อออก กระทำได้ในกรณีที่นักเรียนประพฤติตนผิดตามกรณีที่จะต้องให้ออก และผู้บริหารโรงเรียนได้เชิญบิดามารดาหรือผู้ปกครองมารับทราบเหตุผลแล้ว ไม่มาในเวลา อันสมควร ผู้บริหารโรงเรียนต้องแจ้งผลให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองทราบทางไปรษณีย์ ลงทะเบียน แล้วจึงรายงานขออนุญาตคัดชื่อออกต่อกรมเจ้าสังกัดสำหรับโรงเรียนในส่วนกลาง และผู้ว่าราชการจังหวัดสำหรับโรงเรียนในส่วนภูมิภาค เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงคัดชื่อออกได้ ในกรณีนี้ห้ามออกใบสุทธิให้

ในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ “ว่าด้วยการลงโทษ นักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548”^{*} โดยให้ยกเลิกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการ ลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาฉบับอื่นๆ ทั้งหมด พร้อมกับกำหนดการลงโทษไว้อย่างชัดเจนว่า การลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาที่กระทำความผิด โดยมีความมุ่งหมายเพื่อการอบรมสั่งสอน เท่านั้น และโทษที่จะลงโทษแก่นักเรียนหรือนักศึกษาที่กระทำผิดมี 4 สถาน ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนพิเศษ 35ง หน้า 18-19 ลงวันที่ 26 เมษายน 2548)

^{*} ปัจจุบันได้มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548 มาใช้เป็นแนว ปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาแทนระเบียบกระทรวงศึกษาธิการเดิมแล้ว

1. ว่ากล่าวตักเตือน
2. ทำทัณฑ์บน
3. ตัดคะแนนความประพฤติ
4. ทำกิจกรรมเพื่อให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ใจความสำคัญของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการฉบับนี้ก็คือ การห้ามลงโทษนักเรียน และนักศึกษาด้วยวิธีรุนแรง หรือแบบกลั่นแกล้ง หรือลงโทษด้วยความโกรธ หรือด้วยความ พยาบาท โดยให้คำนึงถึงอายุของนักเรียนหรือนักศึกษา และความร้ายแรงของพฤติกรรม ประกอบการลงโทษด้วย ทั้งนี้การลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาให้เป็นไปเพื่อเจตนาที่จะแก้นิสัย และความประพฤติไม่ดีของนักเรียนหรือนักศึกษาให้รู้สำนึกในความผิด และกลับประพฤติตน ในทางที่ดีต่อไป พร้อมกับให้ผู้บริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษา หรือผู้ที่ผู้บริหารโรงเรียน หรือสถานศึกษามอบหมายเป็นผู้มีอำนาจในการลงโทษนักเรียนนักศึกษา*

ถึงกระนั้นก็ตีการปฏิบัติของบุคลากรที่เกี่ยวข้องเมื่อนักเรียนกระทำความผิดต่อกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน หากเป็นโทษที่เล็กน้อยหรือสถานเบา ผู้ที่เกี่ยวข้องอาจพิจารณาโทษ ได้ตามความเหมาะสม โดยไม่ต้องใช้กระบวนการหรือขั้นตอนอะไรมากมายนัก แต่ถ้าหากเป็น กรณีความผิดสถานหนักหรือกระทบกระเทือนต่อส่วนรวม ต่อกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เมื่อพิจารณาแล้ว เห็นว่าเป็นการกระทำที่จะต้องดำเนินการเพื่อสกัดกั้นหรือปรับปรุงแก้ไขผู้เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติ เช่น ในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ครูฝ่ายปกครองต้องดำเนินการสืบสวน สอบสวน เพื่อให้ได้ ข้อเท็จจริง พิจารณาประเด็นความผิดโดยอาศัยข้อมูลหลายๆ ด้าน ประมวลข้อมูล ความคิดเห็น จากครูแนะแนว ครูประจำชั้น และครูอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยประสานเพื่อสรุปสาเหตุการกระทำ ความผิด หลังจากนั้นก็จะพิจารณาเป็นความผิดสถานใด ควรลงโทษระดับใด และเสนอ ความคิดเห็นต่อผู้บริหารโรงเรียน เพื่อพิจารณาสั่งการลงโทษนักเรียนต่อไป ผู้บริหารโรงเรียน เมื่อพิจารณาลงโทษนักเรียนควรติดตามการปฏิบัติตามคำสั่ง และควรหาวิธีป้องกันหรือแก้ไข พฤติกรรมเพื่อไม่ให้ นักเรียนกระทำความผิดซ้ำ โดยขอความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

* ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548 ในภาคผนวก

สรุปได้ว่า การลงโทษการกระทำผิดทางวินัยของนักเรียน ควรอยู่บนหลักเมตตาธรรม เป็นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่านักเรียนที่ถูกลงโทษไปแล้วนั้น ได้สำนึกและกลับเนื้อกลับตัวไม่กระทำความผิดทางวินัยขึ้นอีก การลงโทษไม่ควรลงโทษนักเรียนด้วยอารมณ์โกรธแค้นอาฆมาต จะต้องชี้ถูกชี้ผิดให้เรียนได้เข้าใจ และยอมรับในความผิดที่ตนเองเป็นผู้ก่อขึ้น และยอมรับความผิดนั้นด้วยความเต็มใจ

บทบาทของผู้บริหารกับการรักษาวินัยของนักเรียน

ย่อมเป็นที่ตระหนักกันดีว่า ผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการป้องกันปัญหาเกี่ยวกับระเบียบวินัย การที่จะให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียนได้นั้น ผู้บริหารจะต้องตระหนักในบทบาทต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การออกคำสั่งระเบียบต่างๆ ควรจะพิจารณาอย่างรอบคอบว่ามีส่วนช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา
2. ควรจัดสภาพของโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพน่าอยู่น่าเรียน
3. ครูเป็นบุคคลสำคัญที่อาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับระเบียบวินัยได้ ครูควรประพฤติเป็นตัวอย่างที่ดีของนักเรียน เช่น ความสามัคคี การแต่งกาย มารยาท การพูดจา เป็นต้น ครูจะต้องมีเหตุผล ไม่ใช่เป็นคนเจ้าอารมณ์ อารมณ์ร้ายของครูทำให้เกิดปัญหาทางวินัยได้
4. การฝึกให้นักเรียนเป็นคนมีวินัย มีเกียรติ และมีความรับผิดชอบป้องกันปัญหาทางวินัยได้ดี
5. จงพยายามสร้างความภาคภูมิใจในโรงเรียนเพื่อจะได้นำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน
6. สร้างวินัยในตนเองให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยการแนะนำหรือให้คำปรึกษา
7. พยายามหลีกเลี่ยงการทำโทษ ซึ่งไม่มีผลมากนักต่อการสร้างระเบียบวินัย
8. แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวินัยที่กำหนดไว้ ให้เข้าใจตรงกันโดยทั่วถึง

9. ควบคุมดูแลให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบวินัยโดยเคร่งครัด และเป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาระเบียบวินัยที่ได้กำหนดไว้แล้ว

10. ผู้บริหารจะต้องศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวินัยที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้แล้ว

หากเป็นการผิดวินัยที่จะต้องมีการลงโทษกัน ผู้บริหารควรจะศึกษาถึงอำนาจตามกฎหมายว่ามีมากน้อยเพียงไร กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการที่ระบุอำนาจและลักษณะการลงโทษผู้กระทำผิดวินัย ได้แก่

1. พระราชบัญญัติควบคุมเด็กและนักเรียน พุทธศักราช 2481
2. จดหมายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ 3502/2501 ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2501 เรื่อง การลงโทษนักเรียน
3. จดหมายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ 20754/2501 ลงวันที่ 12 ธันวาคม 2501 เรื่อง การลงโทษนักเรียน
4. จดหมายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ 7754/2506 ลงวันที่ 16 เมษายน 2506 เรื่อง ซ่อมความเข้าใจในการลงโทษนักเรียน
5. ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 ลงวันที่ 22 เมษายน 2515 เรื่อง ยกเลิกพระราชบัญญัติการควบคุมเด็กและนักเรียน
6. ระเบียบว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2515
ประกาศพรณ สุวรรณสุข (2526 : 49) ได้เสนอแนวทางสำหรับผู้บริหารโรงเรียนควรปฏิบัติในการรักษาระเบียบวินัยนักเรียนไว้ ดังนี้
 1. ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบวินัยที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ทุกแห่งทุกมุม
 2. เป็นผู้กำหนดระเบียบวินัยของโรงเรียนในบางส่วนที่จำเป็น
 3. เป็นผู้ร่วมกำหนดระเบียบวินัยบางอย่าง ซึ่งระเบียบวินัยเหล่านั้นอาจมาจากข้อคิดเห็นของครูผู้สอน ครูแนะแนว ฝ่ายปกครอง หรือนักเรียนเอง ผู้บริหารจะต้องคอยประสานแนวความคิดอันนั้นให้ถูกต้อง มีหลักมีเกณฑ์

4. แจงรายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวินัยที่ได้กำหนดไว้แล้วนั้น ให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้ทราบ เพื่อนำไปดำเนินการ

5. เป็นผู้ควบคุมดูแลให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด

6. ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาระเบียบวินัยตามที่ได้กำหนดไว้แล้ว

7. ผู้บริหารควรรู้จักวิธีการที่จะทำให้บุคลากรในโรงเรียน ทั้งฝ่ายดำเนินการและฝ่ายปฏิบัติตามระเบียบวินัยนักเรียน และร่วมมือกันรักษาระเบียบวินัยที่ได้กำหนดไว้แล้วนั้นอย่างเต็มที่

8. ร่วมมือกับผู้ปกครอง บุคลากรอื่นๆ ภายนอกโรงเรียนอย่างใกล้ชิด เพื่อควบคุมดูแลเมื่อนักเรียนเลิกเรียนกลับไปอยู่ที่บ้าน โดยการติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

9. ประเมินผลบุคลากรทุกฝ่ายว่า ได้ปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียนมากน้อยเพียงใด แล้วนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงงานรักษาระเบียบวินัยที่ดีต่อไป

การปกครองและการสร้างวินัยแก่นักเรียน เป็นกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ที่มีผลต่อนักเรียนโดยตรง จึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องอบรม ดูแล และให้ความรู้เพื่อสร้างสรรค์ให้นักเรียนกลายเป็นทรัพยากรบุคคลที่เป็นคนดี มีคุณค่าและคุณภาพ ด้วยเคารพและยึดมั่นในระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนในเบื้องต้น ส่งเสริมให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง ประพฤติปฏิบัติ ตามกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ด้วยความเต็มใจและความสมัครใจของตนเอง อันจักนำไปสู่ความสำเร็จทั้งส่วนตัวนักเรียนเองและโรงเรียนตามลำดับ

